8. 1. 2002

ID: 15590

Ušlý zisk

Pro stanovení výše náhrady ušlého zisku v rámci nároku na náhradu škody podle zákona č. 58/1969 Sb. je rozhodující zjištění průměrného výdělku poškozeného před vznikem škody, a to i v případech, kdy průměrný výdělek poškozeného, kterého dosahoval před poškozením, se určuje specifickým způsobem podle ust. § 17 odst. 2 vyhlášky č. 45/1964 Sb. Vychází se zásadně ze stavu, jaký tu byl před poškozením.

Pro stanovení výše náhrady ušlého zisku v rámci nároku na náhradu škody podle zákona č. 58/1969 Sb. je rozhodující zjištění průměrného výdělku poškozeného před vznikem škody, a to i v případech, kdy průměrný výdělek poškozeného, kterého dosahoval před poškozením, se určuje specifickým způsobem podle ust. § 17 odst. 2 vyhlášky č. 45/1964 Sb. Vychází se zásadně ze stavu, jaký tu byl před poškozením.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28.11.2001, p.zn. 25 Cdo 1920/99)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl právní věci žalobce Z. H., zastoupeného advokátem, proti žalované České republice – Ministerstvu spravedlnosti, se sídlem v Praze 2, Vyšehradská 16, o 1.085.000,- Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu v Ostravě pod sp. zn. 58 C 349/95, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 3. června 1999, č. j. 42 Co 302/99-152, tak, že rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 3. 6. 1999, č. j. 42 Co 302/99-152, ve výroku, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ohledně částky 326.900,- Kč s příslušenstvím a ve výrocích o nákladech řízení, a rozsudek Okresního soudu v Ostravě ze dne 26. 1. 1999, č. j. 58 C 349/95-131, ve výroku o zamítnutí žaloby co do částky 326.900,- Kč s příslušenstvím a ve výrocích o nákladech řízení se zrušují a věc se v tomto rozsahu vrací Okresnímu soudu v Ostravě k dalšímu řízení, jinak se dovolání odmítá.

Z odůvodnění :

Okresní soud v Ostravě rozsudkem ze dne 26. 1. 1999, č. j. 58 C 349/95-131, uložil žalované povinnost zaplatit žalobci 148.100,- Kč s 16 % úrokem od 20. 5. 1995 do zaplacení, zamítl žalobu s návrhem na zaplacení částky 936.900,- Kč s 16 % úrokem od 20. 5. 1995 do zaplacení, a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Po provedeném řízení dospěl k závěru, že je dána odpovědnost žalované za škodu způsobenou žalobci rozhodnutím o vazbě podle § 5 odst. 1 zák. č. 58/1969 Sb. V řízení bylo zjištěno, že žalobce byl usnesením Okresního soudu v Šumperku ze dne 26. 5. 1993 sp. zn. Nt 1362/93 vzat do vazby, která trvala do 6. 6. 1994 (tj. 12,5 měsíce), a rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 6. 6. 1994, č.j. 2 T 51/93-309, byl zproštěn obžaloby, neboť nebylo prokázáno, že spáchal skutek, pro který byl stíhán. Za dobu strávenou ve vazbě požadoval žalobce náhradu ušlého zisku, kterého by jako podnikatel dosáhl z tržeb velkoobchodu, který provozoval. V řízení soud zjistil, že žalobce podnikal na základě živnostenského oprávnění jako provozovatel živnosti – zprostředkování obchodu, podle přiznání k dani z příjmů fyzických osob činila jeho ztráta (rozdíl

mezi příjmy a výdaji) z podnikání v roce 1992 částku 905.819,- Kč, v r. 1993 částku 225.572,- Kč a byla tedy nižší než v r. 1992, a v r. 1994 dosáhl zisku 381.394,- Kč. Ze znaleckého posudku z oboru ekonomika, odvětví účetní evidence a výpovědi znalce Ing. V. P. zjistil, že žalobce, který je jako podnikatel zaregistrován k daním z příjmů fyzických osob od 20. 8. 1992, účtoval v soustavě jednoduchého účetnictví a vedl předepsanou evidenci. Znalec uvedl, že z jednoduchého účetnictví, zejména pro absenci údajů o stavu zásob zboží ke dni, kdy byl žalobce vzat do vazby, a ke dni, kdy byl z vazby propuštěn, nelze provést finanční analýzu a vyčíslit tak přesně ušlý výdělek žalobce za dobu vazby, takže závěry znalce jsou podloženy jen orientačními odhady. Soud proto za použití ust. § 136 o.s.ř. provedl důkaz zprávou o výsledcích šetření Ministerstva práce a sociálních věcí ČR o průměrných mzdách zaměstnanců - vedoucích pracovníků ve velkoobchodě a maloobchodě v ČR, tedy skupiny osob nejlépe srovnatelných s činností žalobce, a dovodil, že žalobce mohl v roce 1993 dosahovat průměrného měsíčního výdělku 9.300,- Kč a v roce 1994 11.000,- Kč (což koresponduje s jeho účastnickou výpovědí o příjmu okolo 10.000,- Kč měsíčně), a vyhověl jeho návrhu co do částky 124.100,- Kč (za rok 1993 částkou 66.900,- Kč a za rok 1994 částkou 57.200,- Kč). Dále mu přiznal částku 24.000,- Kč na základě zjištění, že přímým důsledkem jeho vazby bylo propuštění tří zaměstnanců pro nadbytečnost, kterým žalobce vyplatil odstupné, čímž mu vznikla skutečná škoda. Pokud se žalobce z titulu náhrady škody domáhal další částky 610.000,- Kč s tím, že v souvislosti s obchodní činností měl dluhy, které v důsledku vazby dosud nesplatil, neunesl v této části důkazní břemeno ani nesplnil svou povinnost tvrzení, a nezbylo než v této části jeho návrh zamítnout.

K odvolání žalobce Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 3. 6. 1999, č. j. 42 Co 302/99-152, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně v zamítavém výroku ohledně částky 936.900,- Kč s příslušenstvím a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Vyhovující výrok rozsudku soudu prvního stupně ohledně částky 148.100,- Kč s příslušenstvím zůstal odvoláním nedotčen. Odvolací soud vycházel ze skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně a ztotožnil se i s jeho právními závěry. Nárok na zaplacení částky 610.000,- Kč (představující nesplacené dluhy žalobce) shodně se soudem prvního stupně neshledal důvodným pro nedostatek skutkových podkladů, neboť žalobce nejenže nenavrhl žádné důkazy o vzniku škody, ale neuvedl ani skutková tvrzení ke specifikaci údajné škody. Pokud jde o částku ve výši 326.900,- Kč na ušlém zisku, odvolací soud se rovněž ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně a dovodil, že za situace, kdy po obsáhlém, zejména znaleckém dokazování z oboru ekonomika - účetní evidence nebyla výše ušlého zisku za dobu výkonu vazby žalobce zjištěna, soud prvního stupně nepochybil, když při vyčíslení ušlého zisku vycházel ze zjištěných průměrných výdělků vedoucích pracovníků v obchodě v letech 1993 a 1994 v souladu s ust. § 136 o. s. ř. V souvislosti s posouzením otázky ušlého zisku podnikatele odvolací soud připustil dovolání, neboť ji považuje za otázku zásadního právního významu.

Proti tomuto rozsudku podal žalobce dovolání z důvodu podle § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř. Odvolacímu soudu vytýká nesprávné právní posouzení věci, pokud se ztotožnil se závěry soudu prvního stupně ohledně způsobu určení výše ušlého zisku. Dovozuje, že u podnikatele je třeba vykládat pojem „zisk“ jako „ušlý příjem, výdělek“, tj. příjem podnikatele související s výdělečnou činností, který slouží jednak ke krytí osobních potřeb podnikatele a jeho rodiny, a dále ke krytí nutných podnikatelských výdajů (nájem, energie), výdajů k ochraně podnikatelského majetku, a nutných investic pro rozvoj podniku. Namítá, že ušlý zisk podnikatele nelze srovnávat s výší mzdy pracovníka, byť ve vedoucí funkci, neboť ušlým ziskem je všechen ušlý příjem podnikatele související s jeho podnikatelskou činností. Navrhuje zrušení rozsudku odvolacího soudu.

Podle ustanovení části dvanácté, hlavy I, bodu 17. zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, se dovolání

proti rozhodnutím odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona (1. 1. 2001) nebo vydaným po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů (tj. podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2000).

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání je podáno z důvodu podle § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou jeho přípustnosti podle § 239 odst. 1 o. s. ř.

Podle § 239 odst. 1 o. s. ř. je dovolání přípustné proti rozsudku nebo usnesení odvolacího soudu ve věci samé, jímž bylo rozhodnutí soudu prvního stupně potvrzeno, jestliže odvolací soud ve výroku rozhodnutí vyslovil, že dovolání je přípustné, protože jde o rozhodnutí po právní stránce zásadního významu.

Vzhledem k tomu, že výrokem odvolacího soudu je v dané věci založena přípustnost dovolání pro řešení konkrétní právní otázky ve výroku vymezené, není dovolání, pokud směřuje proti výroku rozsudku odvolacího soudu, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně o zamítnutí žaloby na zaplacení částky 610.000,- Kč s příslušenstvím, přípustné. Dovolání, jehož přípustnost se posuzuje podle § 239 odst. 1 o. s. ř., lze totiž podat z důvodu nesprávného právního posouzení té otázky, kterou odvolací soud vymezil ve výroku svého rozhodnutí a z níž vychází jeho rozhodnutí. V dané věci odvolací soud shledal své rozhodnutí právně významným v otázce ušlého zisku podnikatele, pro ni připustil dovolání a pro její řešení bylo také dovolání z důvodu podle § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř. podáno. Dovolání do výroku rozsudku odvolacího soudu, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně o zamítnutí žaloby co do částky 326.900,- Kč s příslušenstvím, je tedy podle § 239 odst. 1 o. s. ř. přípustné.

Pokud jde o rozhodnutí o nároku žalobce na zaplacení částky 610.000,- Kč, která představuje jeho dosud nesplacené dluhy, rozhodnutí o tomto nároku spočívá na zcela jiných důvodech, než je právní posouzení ušlého zisku podnikatele. Částka 610.000,- Kč, kterou žalobce dluží svým věřitelům a kterou uplatnil v tomto řízení proti žalované z titulu náhrady škody, není ani podle skutkových vylíčení žalobce ziskem, tím méně pak ziskem, který by mu ušel v důsledku vzetí do vazby. Vzhledem k tomu, že povinnost dlužníka zaplatit svým věřitelům dluhy vzniká z jeho závazku ve smlouvě o úvěru nebo o půjčce, tedy ze vzájemného závazkového vztahu dlužníka a věřitele založeného jejich smluvním ujednáním, je zřejmé, že na právním posouzení otázky ušlého zisku, pro níž byla přípustnost dovolání odvolacím soudem vyslovena, rozhodnutí v tomto rozsahu ani spočívat nemůže.

Z uvedených důvodů není dovolání proti shora uvedenému výroku podle § 239 odst. 1 o. s. ř. přípustné a není přípustné ani podle § 239 odst. 2 o. s. ř. Protože dovolatel netvrdí a ani z obsahu spisu nevyplývá, že by rozsudek odvolacího soudu trpěl některou z vad uvedených v ust. § 237 odst. 1 o. s. ř., bylo dovolání v uvedeném rozsahu odmítnuto podle § 243b odst. 4, věty první a § 218 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Dovolací soud přezkoumal rozsudek odvolacího soudu v rozsahu napadeném dovoláním podle § 242 odst. 1, 3 o. s. ř. a dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Žalobce nesouhlasí se způsobem, jakým byla určena výše jeho ušlého zisku za dobu od 26. 5. 1993 do 6. 6. 1994, kdy byl ve vazbě a nemohl vykonávat výdělečnou činnost obchodníka, čímž mu ušel příjem souvisící s touto jeho podnikatelskou činností.

Obecně je třeba vycházet z toho, že nárok na náhradu ušlého zisku se nemusí vždy odvíjet od zjištění průměrného výdělku poškozeného před vznikem škody. Způsob zjišťování výše ušlého zisku závisí v každém jednotlivém případě na skutkových tvrzeních poškozeného, jimiž je uplatněný nárok na náhradu škody zdůvodněn, tedy na tvrzeních o konkrétních okolnostech, z nichž dovozuje, že by v zažalovaném období (nebýt vazby) dosáhl při svém podnikání zisku, o který přišel. Významná pro vymezení nároku mohou být např. tvrzení o konkrétních smluvních vztazích, které měl pro rozhodnou dobu sjednány, o pravidelně se opakujících obchodních příležitostech, o něž v té době přišel, popř. (pokud předpokládané příjmy byly dosaženy i bez jeho osobního přičinění) o snížení zisku z podnikání o prostředky vynaložené na mzdu nebo na jiný příjem osoby, která v tomto období vykonávala za poškozeného činnost k dosažení zisku, zatímco předtím tyto prostředky nebyly vynakládány apod.

V daném případě jde o posouzení výše nároku na náhradu příjmů, kterých by žalobce svou podnikatelskou činností dosáhl nebýt toho, že byl ve vazbě. Takový nárok je v podstatě obdobným nárokem, jenž vzniká osobě, která pro poškození zdraví není schopna vykonávat své dosavadní zaměstnání. Podle obecné úpravy odpovědnosti za škodu v občanském zákoníku se ztráta na výdělku hradí, jen došlo-li k ní při škodě na zdraví. Proto je v § 21 zák. 58/1969 Sb. stanoveno, že se ztráta na výdělku hradí, i když nejde o škodu na zdraví. Ustanovení § 447 odst. 2 občanského zákoníku platí v těchto případech obdobně.

Podle ustanovení § 447 odst. 1 obč. zák. náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti nebo při invaliditě činí rozdíl mezi průměrným výdělkem před poškozením a výdělkem dosahovaným po poškození s připočtením případného invalidního důchodu nebo částečného invalidního důchodu. Podle odst. 2 tohoto ustanovení náhrada za ztrátu na výdělku spolu s výdělkem poškozeného a s případným invalidním důchodem nebo částečným invalidním důchodem nesmí přesahovat částku stanovenou předpisy pracovního práva pro náhradu škody při pracovních úrazech a nemocech z povolání. Toto omezení neplatí, byla-li škoda způsobena úmyslně; z důvodů zvláštního zřetele hodných může soud určit vyšší částku náhrady též tehdy, byla-li škoda způsobena hrubou nedbalostí.

Podle ustanovení § 20 zákona č. 58/1969 Sb. pokud není stanoveno jinak, řídí se právní vztahy upravené v tomto zákoně občanským zákoníkem.

Při řešení otázek v zákoně č. 58/1969 Sb. výslovně neupravených se tedy vychází z ustanovení občanského zákoníku.

Podle ustanovení § 445 obč. zák. se ztráta na výdělku hradí peněžitým důchodem, přičemž se vychází z průměrného výdělku poškozeného, kterého dosahoval před poškozením.

Způsob výpočtu průměrného výdělku je upraven v ustanovení § 17 tehdy platné vyhlášky č.

45/1964 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení občanského zákoníku (ve znění pozdějších předpisů), a to tak, že průměrný výdělek občanů v pracovním poměru se určí podle pracovněprávních předpisů upravujících odpovědnost při pracovních úrazech a nemocech z povolání (odst. 1). Průměrný výdělek ostatních pracujících občanů se určí podle okolností jednotlivého případu (odst. 2).

Pro stanovení výše náhrady ušlého zisku v rámci nároku na náhradu škody podle zákona č. 58/1969 Sb. je tedy rozhodující zjištění průměrného výdělku poškozeného před vznikem škody, a to i v případech, kdy průměrný výdělek poškozeného, kterého dosahoval před poškozením, se určuje specifickým způsobem podle ust. § 17 odst. 2 cit. vyhlášky. Vychází se zásadně ze stavu, jaký tu byl před poškozením, tj. v dané věci před vzetím do vazby, neboť tím okamžikem poškozenému začala vznikat škoda.

Proto i v daném případě bylo třeba při určení náhrady ušlého zisku žalobce vycházet z jeho průměrného výdělku v období před započetím vazby a dokazování tedy zaměřit ke zjištění jeho příjmů z podnikatelské činnosti a nákladů na tuto činnost vynaložených za předchozí kalendářní rok, tj. r. 1992, a to nejen údaji z daňového přiznání, ale též vzhledem k charakteru jednotlivých příjmů a výdajů podle prvotních účetních dokladů, údajů v peněžním deníku apod. K tomu však nemohl sloužit znalecký posudek zaměřený podle zadání soudu na rozbor hospodaření žalobce za r. 1992 až 1995, na pokles tržby či obratu a na odhad či vyčíslení ztráty na zisku v souvislosti s pobytem žalobce ve vazbě od 26. 5. 1993 do 6. 6. 1994. Při znaleckém dokazování z oboru ekonomika - účetnictví nejde totiž o to, aby znalec odhadl vliv vazby podnikatele na hospodaření jeho obchodní jednotky v této době, nýbrž aby vyčíslil jeho průměrný výdělek před vznikem škody (jakožto konstantu pro zjištění výše ušlého zisku za dobu následnou, kdy z důvodu vazby nemohl vykonávat svou podnikatelskou činnost), a to nikoliv pouhým porovnáním příjmů a výdajů pro účely daňové či účetní, neboť samotné zjištění údajů z daňového přiznání není jedinou rozhodující okolností pro určení průměrného výdělku před vzetím do vazby ve smyslu ust. § 17 odst. 2 cit. vyhlášky. Rozdílem mezi příjmy a výdaji se pro účely výpočtu daně z příjmu stanoví totiž základ daně, nikoliv průměrný výdělek jako základ pro zjištění výše náhrady za ztrátu na výdělku podle občanskoprávních předpisů. Výdaje a náklady, jež se pro stanovení základu daně od dosažených příjmů odečítají, nelze ztotožňovat s náklady, které je třeba na jejich dosažení a udržení vynaložit. Daňový základ se u osob účtujících v jednoduchém účetnictví zjišťuje jako rozdíl mezi příjmy a výdaji za dané období, přičemž některé z položek, o které se snižuje daňový základ, nejsou skutečně vynaloženými náklady na dosažení příjmu, nýbrž mohou představovat jen nárok na snížení daňového základu, a na druhé straně veškeré příjmy daňového poplatníka vykázané v přiznání k dani nemusí být pouze příjmy z podnikatelské činnosti, kterou v době vazby nemohl vykonávat. Daňové přiznání není samo důkazem o skutečných příjmech a výdajích v souvislosti s výkonem obchodní činnosti podnikatele, je jen jednou z okolností, z nichž lze vycházet při určení průměrného výdělku poškozeného před vznikem škody (před vzetím do vazby). Další z významných okolností je charakter jednotlivých příjmů a výdajů uplatněných v přiznání podle prvotních účetních dokladů o příjmech a výdajích, údajů v peněžním deníku podnikatele, popř. i jiné další okolnosti.

Ustanovení § 17 odst. 2 vyhlášky č. 45/1964 Sb. patří totiž k právním normám, jejichž hypotéza není stanovena přímo právním předpisem a které tak přenechávají soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností.

Dovolateli je třeba přisvědčit v tom, že samotné zjištění údajů o průměrných platech vedoucích pracovníků ve velkoobchodě a maloobchodě není rozhodující okolností pro určení jeho ušlého zisku. I když v případě prokazatelně vzniklé škody nelze vyloučit možnost stanovit výši nároku na náhradu ušlého zisku (§ 136 o. s. ř.) formou tzv. fiktivního příjmu, tj. příjmu, jakého by poškozený - nebýt jeho vyřazení z výdělečné činnosti - dosahoval v době, za níž je nárok uplatněn, a to v porovnání s jiným srovnatelným podnikatelem (srov. nález Ústavního soudu ze dne 5.9.1999 sp. zn. II. ÚS 321/98), tato možnost však přichází v úvahu jen výjimečně, pokud základ nároku na náhradu ušlého zisku je nepochybně dán (škoda skutečně vznikla) a poškozený je v důkazní nouzi ohledně výše svých příjmů, kterých dosahoval v době před výkonem vazby a jejichž výši již nelze doložit. V daném případě však na základě dosavadních skutkových zjištění nelze uzavřít, že by výši ušlého zisku žalobce nebylo možno určit v souladu s ust. § 17 odst. 2 vyhlášky č. 45/1964 Sb. v závislosti na zjištění výše jeho průměrného výdělku před vznikem škody.

V dané věci závěr odvolacího soudu o způsobu výpočtu průměrného výdělku pro určení ušlého zisku, jenž byl stanoven na základě údajů o průměrných výdělcích vedoucích pracovníků v letech 1993 a 1994, z něhož vychází jeho rozhodnutí o potvrzení rozsudku soudu prvního stupně v zamítavém výroku ohledně částky 326.900,- Kč s příslušenstvím, spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Z uvedeného vyplývá, že dovolací důvod podle ust. § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř. je naplněn; Nejvyšší soud České republiky proto rozsudek odvolacího soudu ve výroku, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ohledně částky 326.900,- Kč s příslušenstvím, a ve výrocích o nákladech řízení zrušil (§ 243b odst. 1 část věty za středníkem o. s. ř.). Vzhledem k tomu, že stejnými vadami, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, trpí i rozhodnutí soudu prvního stupně, byl i tento rozsudek v uvedeném rozsahu zrušen a věc byla v tomto rozsahu vrácena Okresnímu soudu v Ostravě k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Vypořádací podíl
- Přeměna právnické osoby
- Valná hromada (exkluzivně pro předplatitele)
- Prekluze
- Podíl v obchodní korporaci, insolvence
- Obchodní korporace
- Směnka
- Hospodářská soutěž (exkluzivně pro předplatitele)
- Valná hromada (exkluzivně pro předplatitele)
- Valná hromada (exkluzivně pro předplatitele)
- Společný nájem bytu manžely (exkluzivně pro předplatitele)